

УДК 32:316.75(477)

ДИНАМІКА ІДЕНТИЧНОСТІ РОСІЙСЬКОМОВНИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ТА ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Євген Синчук^{а,*}

^аЦентр східноєвропейських студій, Варшавський університет, Варшава, Польща

Анотація

У дослідженні проаналізовано рівень національної ідентичності російськомовних громадян України за визначеними часовими рамками, а саме до та після подій Революції гідності 2013-2014 років. Питання національної ідентичності в Україні вивчали від початку незалежності, а події 2014 року, що пов'язані з Євромайданом, окупацією Криму та війною на Донбасі стали додатковим каталізатором вивчення процесів творення та змін національної ідентичності в українському суспільстві. Одна з актуальних граней вивчення ідентичності українців є аналіз ідентичності зросійщених українців, які є невід'ємною частиною українського суспільства і на яких цілеспрямовано працювала російська пропаганда, проросійські політики та організації всередині України. Але події, які почалися від 2014 в Україні могли б ще суттєвіше вплинути на російськомовних громадян, а тому важливо проаналізувати цей вплив на ідентичність російськомовних громадян, адже ті чи ті зміни національної самоідентифікації в цій групі населення впливають на політичне та суспільне життя України. Для аналізу було використано дані соціологічного моніторингу, який здійснено в Київському міжнародному інституті соціології (КМІС). Соціологічні результати, які розміщені у вільному доступі, були проаналізовані методом описової статистики. Для аналізу обрано три індикатори, які є релевантними щодо визначення національної ідентичності російськомовних громадян в Україні. Серед них: "ставлення до неза-

Ключові слова:

Революція гідності, національна ідентичність, незалежність, російська мова, українці, які розмовляють російською мовою

*адреса до кореспонденції:
yevhen.synchuk@gmail.com
*ORCID:
0000-0001-5813-3074

Історія статті:

Надійшла 08.09.2022
Прийнята 02.12.2022

Зміст цієї роботи може бути використаний на умовах міжнародної ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0). Будь-яке подальше розповсюдження цієї роботи повинно містити покликання на автора(ів) та назву роботи, покликання на журнал та DOI.

лежності України”, “трактування власної національної ідентичності”, “оцінка статусу російської мови в державі”. Щодо ставлення до незалежності, то у 2007 році на Півдні і Сході українці, які розмовляють російською мовою ставилися до незалежності досить по-різному. На Півдні України незначна перевага була в підтримці незалежності, а на Сході навпаки – в антипідтримці. 2017 року значна більшість громадян як на Сході, так і на Півдні підтримувала незалежність. У пункті самоідентифікації українці, які розмовляють російською мовою почали більше ідентифікувати себе українцями та менше росіянами, але впродовж 2014 року спостерігалася невизначеність самоідентифікації російськомовних громадян. У ставленні до статусу російської мови в Україні до 2014 року спостерігалася більша підтримка статусу другої державної мови, проте після 2014 року українці, які розмовляють російською мовою не розглядали статус російської мови як другої державної.

Вступ. У статті досліджено зміну ідентичності російськомовних громадян України після Революції гідності. У зв'язку з подіями 2014 року чимало українських та іноземних дослідників почали вивчати, як ці процеси вплинули на ідентифікацію громадян України, зокрема російськомовних, і порівнювати нові показники з показниками дореволюційних часів. У різних регіонах розуміння української ідентичності різнилося і подекуди було діаметрально протилежним.

Також в українському суспільстві були спроби спровокувати етнічний конфлікт між українськомовними та російськомовними українцями. В контексті останніх подій це означає, що важливим чинником окупації ОРДЛО і АР Крим стало цілеспрямоване створення колишніми лідерами Партії регіонів, які підтримувала влада РФ, конфлікту між регіонами, щоб на фоні протистояння змобілізувати своїх виборців, тобто переважно українців, які розмовляють російською мовою чи етнічних росіян в Україні. Таке інструментальне використання ідентичності ми спостерігали у війнах у колишній Югославії, конфлікті в Північній Ірландії в другій половині ХХ століття, геноциді в Руанді 1994 року. У зв'язку з відсутністю системних дій держави з побудови української ідентичності українці, які розмовляють російською мовою часто ідентифікували себе локально, надаючи перевагу місту чи регіону, а не державі. У кращому випадку такі громадяни розглядали патріотизм через призму сплати податків і фінансового добробуту, а не через політичну чи соціально-культурну приналежність. Однак РФ не вдалося спровокувати ні етнічний конфлікт між етнічними росіянами (російськомовними) та українцями (частково теж

російськомовними) на Донбасі, ані громадянську війну в тому вигляді, де ядром сил сепаратистів мали стати місцеві мешканці, а не найманці чи кадрові російські військові. Попри це, влада РФ активно поширює нарратив внутрішнього конфлікту в Україні як у самій Росії, так і за кордоном.

З огляду на ці події вивчення динаміки ідентичності російськомовних громадян України може бути більш важливим, ніж здається на перший погляд. Адже від того, як українська ідентичність буде змінюватися в найближчі роки, залежить не лише цивілізаційний розвиток, але й безпека України та сусідніх європейських держав. Отож ідентичність російськомовних українців може вплинути на порядок денний в Україні і на її подальший розвиток. А цивілізаційний шлях, яким рухатиметься держава, цілком ймовірно вплине і на ситуацію в Центрально-Східній Європі. Тому нові дані про стан ідентичності російськомовних громадян мають як академічне, так і політичне значення.

Мета та завдання дослідження. Виявити, які зміни відбулися в самоідентифікації російськомовних громадян та як вони вплинули на зміну політичної ідентичності громадян України.

Огляд літератури. Український політолог Володимир Кулик, спираючись на дослідження від КМІС, вважає, що після Євромайдану на початку війни в деяких регіонах (особливо південно-східних) відбувся двоступеневий перехід спочатку до гібридної ідентифікації (переважно україно-російської), а згодом до української ідентичності [9]. Також науковець наголошує на значних змінах у розумінні самоідентифікації українців та їхньому ставленні до держави [10]. Тим часом Гвендолін Сассе та Аліса Лакнер з Центру східноєвропейських та міжнародних досліджень (ZOiS) зазначають, що “чіткого впливу війни на ідентифікацію теперішнього та колишнього населення Донбасу (що переїхали в інші регіони України чи до Росії) не було” [7].

Історик Ярослав Грицак вважає, що на Донбасі можна розгледіти прояви “донбаської ідентичності”. Науковець передусім ґрунтує висновки на попередніх дослідженнях, які показували, що жителі Донбасу ідентифікують себе радше локально, ніж державно [5]. З дискусії про те, сформувалася чи не сформувалася нова ідентичність на території України після 2014 року (і якщо так, то якою вона є), ми можемо відзначити, що науковці мають різну емпіричну базу та по-різному її інтерпретують. У цій роботі ми будемо критично оцінювати дані, на які спираються різні дослідники.

Якщо взяти до уваги безпосередньо дослідження ідентичності, то деякі науковці визначають окремі ідентифікаційні маркери для аналізу цього питання. На думку американського економіста Грегора Поп-Елечеса та політолога Грема Робертсона, це можуть бути визначення своєї Батьківщини, етнічна ідентичність, мовна практика. Також можливе виокремлення і політичних питань для змістовнішого аналізу [8]. Так, Оксана Шевель з університету Рудгерса вужче підходить до вивчення ідентичності, беручи до уваги показник використання мови. До питань, пов'язаних із мовною практикою, на її думку, можна відносити також “вибір мови людиною, якби всі співрозмовники були

байдужими”, “вибір мови, що зумовлений впливом соціального середовища”, “вибір мови опитування на початку інтерв’ю” [6]. Як бачимо, для вивчення ідентичності дослідники послуговуються різними змінними. У цьому дослідженні ми також беремо до уваги мовну практику. Аналіз полягатиме у визначенні того, наскільки російська мова, на думку російськомовних громадян, має бути залучена в українське законодавство та публічну сферу.

Методи дослідження. У дослідженні використано метод описової статистики. Це дасть можливість структурувати, проінтерпретувати та візуалізувати кількісні дані, які зібрали дослідницькі центри.

Результати. Всі дані для аналізу взято з Національного банку соціологічних даних, який створили Київський міжнародний інститут соціології і Центр “Соціальні індикатори” у співробітництві з Києво-Могилянською академією за грантом Міжнародного фонду “Відродження”. Безпосередньо ті дані, які буде використано в дослідженні, взято з бази КМІСу.

Розуміння такого чинника, як ставлення до незалежності, є одним із яскравих чинників демонстрації приналежності громадян України до своєї держави, що дасть можливість прояснити загальну картину ідентичності російськомовних громадян України в зазначений період.

Для визначення ставлення до незалежності України взято результати таких років: 2006, 2007, 2016 та 2017. Це пов’язано з наявністю досліджень, які є у вільному доступі. Проте цього достатньо, щоб прослідкувати загальні зміни після 2014 року¹.

Проаналізувавши результати опитування 2006 року, бачимо, що підтримка незалежності серед російськомовного населення не є такою очевидно, як серед українськомовних респондентів, і чітко відображено роздвоєння позиції російськомовних громадян.

В наступному році практично всі основні показники як в українськомовних, так і в російськомовних респондентів зросли. Більше того, різниця між показником підтримки і не підтримки незалежності серед російськомовних громадян почала зменшуватися.

Через два роки після Революції гідності найбільш показовим явищем стало те, що на 10% знизився показник антипідтримки незалежності серед російськомовних респондентів. Також (хоч і не кардинально, але стабільно) збільшується показник підтримки незалежності російськомовними громадянами.

¹ Статистична похибка вибірки в усіх роках (з імовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1,5) не перевищує: 3,3% для показників близьких до 50%; 2,8% – для показників близьких до 25%; 2,0% – для показників близьких до 10%; 1,4% – для показників близьких до 5%. Метод: особисте інтерв’ю за місцем проживання респондента [2]. Також варто зазначити, що в 2016 і 2017 роках в опитуванні не брали участь жителі окремих регіонів Донецької і Луганської областей, а також АР Крим.

Якби референдум про незалежність України був сьогодні, як би Ви проголосували? (жовтень 2006)

У розрізі мовного використання респондентів*

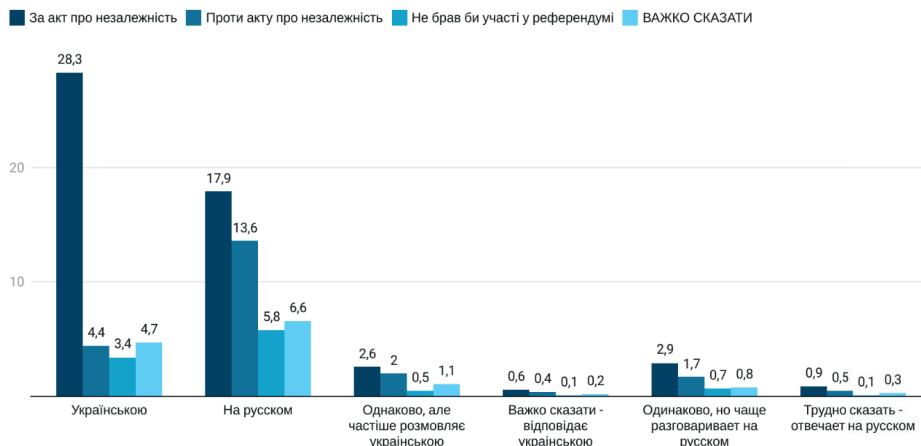

Chart: Yevhen Synchuk • Created with Datawrapper

Рис. 1. Результати опитування “Якби референдум про незалежність України був сьогодні, як би Ви проголосували? (жовтень 2006)”

Джерело: Візуалізував автор на основі даних КМІС (жовтень 2006). Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів.

Якби референдум про незалежність України був сьогодні, як би Ви проголосували? (травень 2016)

У розрізі мовного використання респондентів*

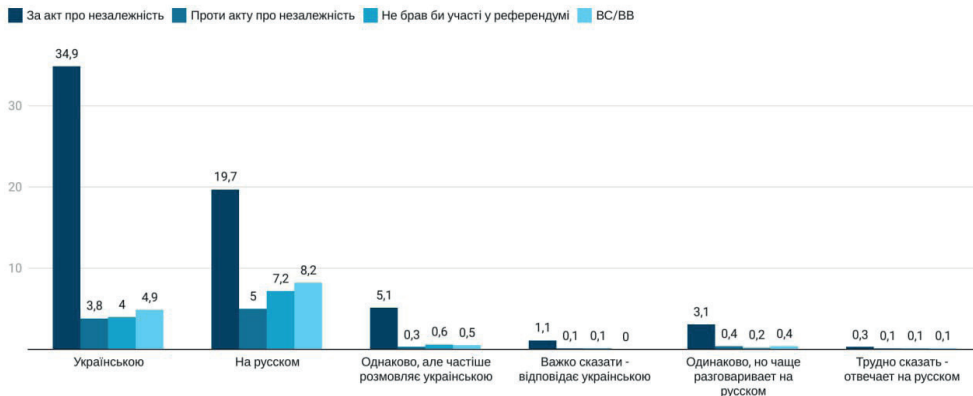

Chart: Yevhen Synchuk • Created with Datawrapper

Рис. 2. Результати опитування “Якби референдум про незалежність України був сьогодні, як би Ви проголосували? (травень 2016)”

Джерело: Візуалізував автор на основі даних КМІС (травень 2016). Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів.

Крім того, ці респонденти почали більше уникати прямої відповіді, обираючи інші варіанти. Очевидно, що на ці результати суттєво вплинула відсутність респондентів із ОРДЛО та Криму, проте натомість можемо спостерігати за змінами, які відбуваються серед російськомовної групи на території, підконтрольній Україні, адже ці люди вже прожили певний час у постмайданній країні, а тому дуже важливо промоніторити, наскільки на них впливає наявна суспільно-політична та економічна парадигма нової української реальності.

В наступному 2017 році українськомовні та українці, які розмовляють російською мовою практично в унісон зменшили своє негативне ставлення до російської мови. Варто зауважити, що позитивне ставлення до незалежності в українськомовних громадян значно зросло порівняно з попереднім роком, а в російськомовних не зазнало змін. Отже під час аналізу першого показника спостерігаємо повільне, але впевнене зростання підтримки незалежності України серед російськомовного населення і набагато швидше падіння непідтримки незалежності.

Другий індикатор, через який визначено ідентичність російськомовних громадян – це “національна ідентичність”. В аналізі використано результати досліджень КМІС із лютого 2006 по лютий 2017 року. Окрім того, проаналізовано всі наявні дослідження КМІС у вільному доступі за 2014 рік, а саме за лютий, вересень, жовтень, грудень, щоб визначити, які саме події 2014 року найбільше впливали на думку громадян².

Ким Ви вважаєте себе за національністю? (лютий 2006)

У розрізі мовного використання респондентів*

Chart: Yevhen Synchuk • Created with Datawrapper

Рис. 3. Результати опитування “Ким Ви вважаєте себе за національністю?” (лютий 2006)

Джерело: Візуалізував автор на основі даних КМІС (лютий 2006). Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів.

² Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1,5) не перевищує: 3,3% для показників близьких до 50%; 2,8% – для показників близьких до 25%; 2,0% – для показників близьких до 10%; 1,4% – для показників близьких до 5%. Метод: особисте інтерв’ю за місцем проживання респондента [3].

На рисунку спостерігаємо, що більше третини російськомовних громадян визначали свою національність, як росіяни. Проте більшість російськомовних вважають себе українцями. В загальному відповідний показник 2007 року не відрізняється від попереднього, лише збільшилась кількість респондентів, які не окреслили себе виключно російськомовними, проте ідентифікували себе саме українцями. Натомість 2008 року вже очевидніше спостерігаємо збільшення різниці між російськомовними громадянами, які ідентифікують себе українцями, і росіянами відповідно.

Ким Ви вважаєте себе за національністю? (жовтень 2014)

У розрізі мовного використання респондентів*

	Українською	На русском	Однаково, але частіше розмовляє українською	Важко сказати - відповідає українською	Однаково, но чаще разговаривает на русском	Трудно сказать - отвечает на русском
Українець	44,2	29	5,3	0,8	5	0,7
Росіянин	0,3	8,2	0,2	0	0,2	0
І українець і росіянин (якщо респондент сам так визначає)	0,2	3,6	0,1	0	0,2	0,1

Chart: Yevhen Synchuk • Created with Datawrapper

Рис. 4. Результати опитування “Ким Ви вважаєте себе за національністю?” (лютий 2008)

Джерело: Візуалізував автор на основі даних КМІС (лютий 2008). Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів.

2009 року самоідентифікація себе українцями російськомовних громадян збереглася на рівні попереднього року, проте незначних змін зазнав показник ідентифікації за ознакою російської національності. Утім, 2010 року показник ідентифікації російськомовних себе росіянами продовжував зростати. Цікаво, що на момент проведення опитування відбувались підрахунки другого туру виборів президента України. Цікаво, що за президентства Віктора Януковича 2012 року національна самоідентифікація українцями російськомовних знизилась. Натомість збільшились інші два показники – ідентифікація себе росіянами та змішена самоідентифікація (визначення себе одночасно і українцями, і росіянами). 21 квітня 2010 року було підписано “Угоду між Україною і Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України” (“Харківські угоди”), згідно з якою продовжено термін перебування Чорноморського флоту Росії в Севастополі на 25 років, до 2042 року [4]. Україна натомість отримувала знижку на російський газ. Себто на цей показник могла б вплинути характерна проросійська політика Януковича у зовнішній політиці. В лютому 2013 року ситуація змінюється з точністю до навпаки. Українці, які розмовляють російською мовою більше починають себе відчувати українцями і менше росіянами чи носіями зі змішаною ідентичністю. Така зміна на 180 градусів може бути пов'язана

не з конкретною політикою В. Януковича в цій сфері, а, можливо, з піднесенням суспільства після вдалого проведення домашнього Чемпіонату Європи з футболу – Євро-2012, який позитивно вплинув на розвиток інфраструктури в Україні. Це питання вимагає додаткового дослідження.

Лютий 2014 був найтрагічнішим періодом Євромайдану, оскільки в цей час загинуло найбільше протестувальників. Але варто зазначити, що на українськомовних громадян це жодним чином не вплинуло, на відміну від російськомовних, які почали менше себе ідентифікувати росіянами, а, відтак, більше українцями.

Ким Ви вважаєте себе за національністю? (жовтень 2014)

У розрізі мовного використання респондентів*

Chart: Yevhen Synchuk - Created with Datawrapper

Рис. 5. Результати опитування “Ким Ви вважаєте себе за національністю?” (жовтень 2014)

Джерело: Візуалізував автор на основі даних КМІС (жовтень 2014). Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів.

Вересень 2014 року продемонстрував вкрай цікаві показники. Серед російськомовних різко впав показник ідентифікації “українець” – майже на 10%. Натомість значно більше відсотків почав набирати показник змішаної українсько-російської самоідентифікації. Варто враховувати й той факт, що попереднє опитування в лютому було останнім, у якому взяли участь усі регіони до окупації. Такі результати повертають нас до теоретичної частини, а саме до теорій, які висловлювали Володимир Кулик і Ярослав Грицак. Нагадаю, що В. Кулик зазначає, що після Євромайдану відбувся двоступеневий перехід спочатку до гібридної ідентифікації (переважно українсько-російської, а згодом до української ідентичності). А Я. Грицак вказує на певну “донбаську ідентичність”, яка не є чітко українською чи російською. В лютому 2017 року, попри зменшення рівня української самоідентифікації серед російськомовних громадян, загалом показники не демонструють надто різких коливань.

Підсумовуючи цей пункт, варто вказати на декілька моментів. Щодо національної ідентичності, то до революції практично не спостерігали кардинальних відмінностей, які пов’язані зі зміною національної ідентичності російськомовних мешканців. Якщо такі процеси і відбувалися, то вони були пов’язані

з проросійською політикою В. Януковича. Після Революції гідності ситуація почала змінюватися більш радикально. Українці, які розмовляють російською мовою почали більше ідентифікувати себе українцями та менше росіянами. Проте впродовж 2014 року простежували невизначеність у питанні ідентичності.

І щодо третього пункту. Мовний індикатор є одним із найважливіших аспектів для визначення рівня ідентичності, і значна частина дослідників часто покликається саме на такі показники. Для аналізу використано дослідження КМІСу за такі періоди: лютий 2010, 2013 та 2015 рр.а також вересень та жовтень 2014 року. Серед усіх наявних даних у відкритому доступі це найбільш вдалі терміни, під час яких проведено опитування³.

Як Ви вважаєте, чи потрібно щоб російська мова мала статус другої державної в Україні? (лютий 2010)

У розрізі мовного використання респондентів*

За те, щоб російська мова була другою державною мовою України

Проти того, щоб російська мова була другою державною мовою України

Не брати участі у голосуванні

ВС/НВ

Chart: Yevhen Synchuk • Created with Datawrapper

Рис. 6. Результати опитування “Як Ви вважаєте, чи потрібно, щоб російська мова мала статус другої державної в Україні” (лютий 2010)

Джерело: Візуалізував автор на основі даних КМІС (лютий 2010). Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів.

Як і очікувалося, більше третини російськомовних громадян підтримували статус російської як другої державної мови у 2010 році. Ймовірно, далося взнаки те, що опитування проводили на початку президентства Віктора Януковича, який паралельно із своєю опоненткою Юлією Тимошенко намагався під час своєї виборчої кампанії глобально розділити українських виборців

³ Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1,5) не перевищує: 3,3% для показників близьких до 50%; 2,8% – для показників близьких до 25%; 2,0% – для показників близьких до 10%; 1,4% – для показників близьких до 5% [1].

і за мовною ознакою, а також, у випадку В. Януковича, консолідувати російськомовний (проросійський) електорат навколо своєї кандидатури, особливо в другому турі президентських виборів. Пізніше, очевидно спираючись на таку підтримку російськомовної групи населення, було створено “Закон Ківалова-Колесніченка” [3].

У лютому 2013 року досить суттєво на результати аналогічного опитування вплинув варіант відповіді щодо офіційного статусу російської мови, як певна “альтернатива” двом крайнім позиціям. Чимало російськомовних та навіть українськомовних респондентів обрали саме цей варіант, який, імовірно, пов’язаний із Законом “Про засади державної мовної політики” № 5029-VI, або, як він ще відомий, “Законом Ківалова-Колесніченка”. Згаданий закон значно розширював використання регіональних мов. Ухвалення такого законопроекту викликало невдоволення та протест у суспільстві. З 2018 року закон визнано неконституційним.

А якби зараз проходив референдум з питання, чи надати російській мові в Україні статус другої державної мови нарівні з українською, як би Ви вчинили? (жовтень 2014)

У розрізі мовного використання респондентів*

Chart: Yevhen Synchuk • Created with Datawrapper

Рис. 7. Результати опитування “А якби зараз проходив референдум із питання, чи надати російській мові в Україні статус другої державної мови нарівні з українською, як би Ви вчинили” (жовтень 2014)

Джерело: Візуалізував автор на основі даних КМІС (жовтень 2014). Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів.

Порівняно з лютим 2010 року в жовтні 2014 рівень підтримки російськомовних громадян російської мови як державної зменшився на 12%. Також більше російськомовних жителів уникали відповіді на це питання та виступали проти такого рішення.

Отже, у висновку варто зазначити те, що, на жаль, неможливо в наступні роки визначити ставлення російськомовних громадян до скасування “Закону

Ківалова-Колісніченка”, оскільки це дало б змогу дізнатися, чи зберігалася тенденція бачення російської мови як другої офіційної серед російськомовних громадян України надалі. Чітко можна сказати одне, що після Революції гідності російську мову в суспільстві перестали розглядати як можливу державну і ця інформаційна бульбашка зникла із суспільного дискурсу. Проте відразу з’явилась альтернатива в баченні російської мови як регіональної і, як виявилось, чимало українськомовних громадян не заперечували таку ідею.

Підсумовуючи зведені результати відповідей російськомовних громадян за всіма трьома змінними, які були використані в роботі, можна з іншого боку проаналізувати індикатори ідентичності. За показниками ідентичності визначено найхарактерніші чинники, які виявлено під час опрацювання результатів кожної зі змінних. У двох індикаторах ідентичності, а саме в ставленні до незалежності України і національної ідентичності, проаналізовано на двох зведених графіках відразу за всі роки, які були згадані в роботі. Це було зроблено для визначення основних тенденцій в обраних часових рамках. Останній індикатор (а це оцінка статусу російської мови в державі) проаналізовано в розрізі саме тих дат, котрі були найбільше наближеними до подій Революції гідності, тобто напередодні, під час і в наступних місяцях, щоб побачити безпосередній вплив Євромайдану, окупації Криму та війни на Донбасі на ставлення російськомовних громадян, які проживають в Україні, до статусу російської мови в державі.

Висновок. Досліджуючи індикатор “ставлення до незалежності”, спостережаємо поступове збільшення прихильності російськомовних мешканців до незалежності України і водночас різке падіння рейтингу противників української незалежності. Особливо цей показник знизився саме після Євромайдану. Ці результати дають можливість стверджувати, що, незважаючи на незначне зростання, підтримка незалежності серед російськомовних респондентів, падіння антирейтингу підтримки незалежності свідчать, що українці, які розмовляють російською мовою точно почали з більшою лояльністю ставитися до незалежності України, якщо її і безпосередньо не підтримувати.

Індикатор “ставлення до статусу російської мови” демонструє також цікаві показники. До Революції гідності українці, які розмовляють російською мовою переважно підтримували статус російської мови як другої державної, а після Євромайдану обрали варіант офіційного статусу російської. Цікавим є те, що паралельно цей варіант активно підтримували й українськомовні громадяни України. Тобто в підтримці “офіційного статусу російської мови” обидві групи респондентів були максимально наближені одна до одної.

Щодо питання визначення національної ідентичності, то до 2014 року серед російськомовних мешканців України чітко не відображено конкретну національну ідентифікацію. Тому періоди президентств Віктора Ющенка і Віктора Януковича в цьому плані суттєво не відрізняються. В лютому 2014 року більше третини російськомовних від загальної вибірки респондентів ідентифікували себе українцями. А у вересні цей показник ідентифікації кардинально впав та

дещо збільшився показник змішаної (українсько-російської ідентичності). Для пояснення такої ситуації можна звернутися до праць раніше згаданих українських науковців, чий пояснення можуть краще розкрити суть таких показників. Володимир Кулик визначив, що після Революції гідності утворилась гібридна ідентичність (особливо в південно-східних регіонах) як перехідний етап до української, а Ярослав Грицак вказував на створення нової, окремої “донбаської ідентичності” як такої, що відрізняється від російської та української ідентичності. Тобто можна стверджувати, що в цей період 2014 року внаслідок Майдану, окупації Криму та війни на Сході серед російськомовних мешканців України відбувся певний ціннісний злам, що і відобразилося в результатах.

В цілому, якщо брати до уваги всі змінні, які були використані в дослідженні, слід зазначити, що за всіма показниками суспільство стало більш консолідованим та об'єднаним. Також не спостерігаємо збереження сильною поляризованості за ціннісними елементами, що визначають ідентичність, як це можна бачити в опитуваннях для визначення електоральних вподобань. Також цікаво і актуально буде в майбутньому проаналізувати національну ідентичність російськомовних громадян вже після завершення повномасштабної російсько-української війни від 24 лютого 2022 року, адже показник консолідації українського суспільства після цього періоду може залишатися на дуже високому рівні.

Бібліографічні покликання

1. Російська мова в Україні. Національний банк соціологічних даних. Київський архів. URL: <https://ukraine.survey-archive.com/data#user-research@action=catalog¶ms=-32817503368> (Дата звернення: 02.09.2021)
2. Незалежність України. Національний банк соціологічних даних. Київський архів. URL: <https://ukraine.survey-archive.com/data#user-research@action=catalog¶ms=-39450891032> (Дата звернення: 02.09.2021)
3. Закон України. Про засади державної мовної політики. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> (Дата звернення: 05.12.2021)
4. Договір Януковича і Медведєва про базування флоту до 2042 року. Текст документа. Українська правда. URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/04/22/4956018/> (Дата звернення: 05.12.2021)
5. Грицак Я., Тимошенко Д. Зараз настає кінець донбаської ідентичності. Радіо Свобода. 2016. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27691372.html> (Дата звернення: 14.10.2020)
6. Shevel O. Towards new horizons in the study of identities in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 2018. p. 1.
7. Sasse G. & Lackner A. War and identity: the case of the Donbas in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 2018. p. 15.
8. Pop-Eleches G. & Robertson G. B. Identity and political preferences in Ukraine – before and after the Euromaidan, *Post-Soviet Affairs*, 2018, p. 4.
9. Kulyk V. Shedding Russianness, recasting Ukrainianness: the post-Euromaidan dynamics of ethnonational identifications in Ukraine”, *Post-Soviet Affairs*, 2018. p. 17.

10. Kulyk V. Identity in Transformation: Russian-speakers in Post-Soviet Ukraine, *Europe-Asia Studies*, 2017. p. 13.

References

1. Rosiys'ka mova v Ukrayini. [Russian language in Ukraine.][National Sociological Data Bank. Kyiv archive] URL: <https://ukraine.survey-archive.com/data#user-research@action=catalog¶ms=-32817503368> [in Ukrainian]. (2021, September, 02)
2. Nezalezhnist' Ukrayiny. [Independence of Ukraine.] [National Sociological Data Bank. Kyiv archive] URL: <https://ukraine.survey-archive.com/data#user-research@action=catalog¶ms=-39450891032> [in Ukrainian]. (2021, September, 02)
3. Zakon Ukrayiny. Pro zasady derzhavnoyi movnoyi polityky.[Law of Ukraine. On the principles of state language policy.] [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> [in Ukrainian]. (2021, December, 05)
4. Dohovir Yanukovycha i Medvedyeva pro bazuvannya flotu do 2042 roku. Tekst dokumentu. [Yanukovich's and Medvedev's agreement on basing the fleet until 2042. The text of the document.][Ukrainian Pravda].URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/04/22/4956018/> [in Ukrainian]. (2021, December, 05)
5. Hrytsak YA., Tymoshenko D. Zaraz nastupaye kinets' donbas'koyi identychnosti. [Hrytsak Y., Tymoshenko D. Now comes the end of the Donbas identity].URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27691372.html> [in Ukrainian]. (2020,October,14)
6. Shevel O. Towards new horizons in the study of identities in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 2018. p.1.
7. Sasse G. & Lackner A. War and identity: the case of the Donbas in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 2018. p.15.
8. Pop-Eleches G. & Robertson G. B. Identity and political preferences in Ukraine – before and after the Euromaidan, *Post-Soviet Affairs*, 2018, p.4.
9. Kulyk V. Shedding Russianness, recasting Ukrainianness: the post-Euromaidan dynamics of ethnonational identifications in Ukraine”, *Post-Soviet Affairs*, 2018. p.17.
10. Kulyk V. Identity in Transformation: Russian-speakers in Post-Soviet Ukraine, *Europe-Asia Studies*, 2017. p.13.

THE DYNAMICS OF IDENTITY OF RUSSIAN-SPEAKING CITIZENS OF UKRAINE BEFORE AND AFTER THE REVOLUTION OF DIGNITY

Yevhen Sychuk^{a,*}

^a*The Centre for East European Studies, University of Warsaw, Warsaw, Poland*

ABSTRACT

The study analyzes the level of national identity of Russian-speaking citizens of Ukraine within certain time frames, namely before and after the events of the Revolution of Dignity 2013-2014. The issue of national identity in Ukraine has been studied since independence, and the events of 2014 related to Euromaidan, the occupation of Crimea and

ARTICLE INFO

Keywords:

Revolution of Dignity, national identity, independence, Russian language, Russian-speaking

the war in Donbas have become an additional catalyst for studying the creation and change of national identity in Ukrainian society. One of the most important aspects of studying the identity of Ukrainians is the analysis of the identity of Russian-speaking citizens of Ukraine, who are an integral part of Ukrainian society and on which Russian propaganda, pro-Russian politicians and organizations in Ukraine worked purposefully. But the events that began in 2014 in Ukraine could have an even more significant impact on Russian-speaking citizens and therefore it is important to analyze this impact on the identity of Russian-speaking citizens, because certain changes in national identity in this group affect the political and social life of Ukraine. Sociological monitoring data from the Kyiv International Institute of Sociology (KIIS) were used for the analysis. Sociological results published by the institute in free access were analyzed through the method of descriptive statistics. For the analysis, three indicators were selected that are relevant for determining the national identity of Russian-speaking citizens in Ukraine. Among them: "attitude to the independence of Ukraine", "interpretation of one's own national identity", "assessment of the status of the Russian language in the state". As for the attitude to independence, in 2007 in the South and East, Russian-speaking citizens treated independence quite differently. In the south of Ukraine there was a slight advantage in support of independence, and in the east on the contrary in anti-support. In 2017, the vast majority of citizens in both the East and the South supported independence. At the point of self-identification, Russian-speaking respondents began to identify more as Ukrainians and less as Russians, but in 2014 there was uncertainty about the self-identification of Russian-speaking citizens. In relation to the status of Russian language in Ukraine until 2014, there was greater support for the status of the second state language, but after 2014, Russian-speaking citizens did not consider the status of Russian as a second state language.

**Corresponding author:*
yevhen.synchuk@gmail.com
**ORCID:*
0000-0001-5813-3074

Article history:
Received 08.09.2022
Accepted 02.12.2022

Content from this work may be used under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International Licence (CC BY 4.0). Any further distribution of this work must maintain attribution to the author(s) and the title of the work, journal citation and DOI.